

B Dier- en veehouderij HAS Hogeschool

*Verslag van de beperkte opleidingsbeoordeling
28, 29 januari en 10 maart 2016*

 Dit document laat zich het beste dubbelzijdig afdrukken.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Colofon	6
Inleiding.....	7
1. Beoogde eindkwalificaties.....	9
2. Onderwijsleeromgeving	11
3. Toetsing	17
4. Gerealiseerde eindkwalificaties	19
Bijlagen	23
Bijlage 1 Visitatiecommissie	24
Bijlage 2 Programma visitatie.....	26
Bijlage 3 Kwantitatieve gegevens.....	28
Bijlage 4 Eindkwalificaties	30
Bijlage 5 Programmaoverzicht	31
Bijlage 6 Bestudeerde documenten	32
Bijlage 7 Onafhankelijkheidsverklaringen	33

Samenvatting

Op 28, 29 januari en 10 maart 2016 is de hbo-bacheloropleiding Dier- en veehouderij van HAS Hogeschool gevisiteerd door een commissie van AeQui. Het totaaloordeel van de commissie is **voldoende**. De opleiding Dier- en veehouderij leidt studenten op voor sectoren waar het bedrijfsmatig houden van dieren centraal staat. Meer specifiek worden studenten opgeleid voor als ondernemer, adviseur, onderzoeker en bedrijfsbegeleider in de melkveehouderij, paardenhouderij, pluimveehouderij, varkenshouderij of in de gezelschapsdieren sector. In de afgelopen periode heeft de opleiding haar positionering onderzocht en een nieuwe missie opgesteld. Dit heeft geleid tot de start van een herijking van het curriculum in studiejaar 2015 - 2016.

Doelstellingen

De commissie beoordeelt de beoogde eindkwalificaties als **voldoende**. De opleiding maakt onderscheid in kennis gerelateerde eindkwalificaties en vaardigheden gerelateerde eindkwalificaties. De kennis gerelateerde eindkwalificaties worden in de opleiding op twee niveaus bereikt: het lage en het hoge cognitieve niveau. De eindkwalificaties zijn uitgewerkt op basis van het landelijke opleidingsprofiel en de Dublin Descriptoren. De commissie stelt vast dat de opleiding adequate contacten heeft met het werkveld. De werkveldscans en de contacten van de docenten met de beroepspraktijk spelen daarin een belangrijke rol. Het werkveld is positief over het kennis niveau en de vaardigheden van de studenten. Ook voelt het werkveld zich gehoord door de opleiding.

Onderwijsleeromgeving

De onderwijsleeromgeving heeft de commissie als **goed** beoordeeld. Het programma stelt studenten in staat de eindkwalificaties te bereiken. Het programma biedt voor studenten keuzemogelijkheden om hun passie te volgen en zich te specialiseren of te verbreden. De commissie vindt dit positief. Ook is er in het programma veel aandacht voor de beroepspraktijk, in bijvoorbeeld projecten en stages. De ervaring van docenten in en kennis over de praktijk draagt daar aan bij. Hierdoor kan de opleiding snel inspelen op ontwikkelingen in het vakgebied. De opleiding staat open voor input vanuit het werkveld en studenten. De docenten zijn competent en worden door studenten gewaardeerd om hun (praktijk) kennis en betrokkenheid. Het programma is samenhangend van opzet. De opbouw van het programma, waarbij in één blok theorie en vaardigheden met betrekking tot een onderwerpen aangeboden worden, draagt daar aan bij. Ook de toenemende zelf-

standigheid en zelfsturing van studenten is hiervan van belang. Studenten worden goed begeleid door hun coach en docenten om hun passie te ontwikkelen tot professie. De gunstige staf-student ratio, de persoonlijke aandacht en informele sfeer dragen daar aan bij. Dit wordt ook gewaardeerd door de studenten. De opleiding beschikt, met de eigen praktijklocatie op een melkveehouderij, over goede faciliteiten. De combinatie van de kwaliteiten en inzet van de docenten, de goede praktijklocatie en focus op de individuele talenten van de studenten, maakt in de ogen van de visitatiecommissie dat deze leeromgeving beslist uitstijgt boven de basiskwaliteit. De commissie ondersteunt de ambitie om een tweede praktijklocatie te starten.

Toetsing en het gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt de toetsing als **voldoende**. De eindkwalificaties zijn de kapstok van het beoordelingssysteem. De opleiding heeft haar visie op toetsen verwoord in een toetsplan. Daarin worden ook de uitgangspunten voor de toetsing beschreven. De toetsing en beoordeling is transparant en studenten worden tijdig hierover geïnformeerd. De toetsen die de commissie heeft gezien zijn van voldoende niveau. De constructie en beoordeling van de toetsing is adequaat. Dit komt mede tot stand doordat er meerdere docenten worden ingezet bij de constructie en de beoordeling en de beoordelingscriteria helder geformuleerd zijn.

Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt de gerealiseerde eindkwalificaties als **voldoende**. De eindkwalificaties worden gerealiseerd in de eindfase van de opleiding. De eindfase start na de stages in het derde jaar. Het eindniveau wordt aangetoond in drie modules en de beroepsopdracht. Studenten kunnen vier verschil-

lende combinaties van modules en beroepsopdracht volgen. Op basis van de bestudeerde dossiers concludeert de commissie dat de studenten de eindkwalificaties (en het hbo-niveau) realiseren. Dit is ook bevestigd door vertegenwoordigers van het beroepenveld met wie de commissie gesproken heeft. Het is de commissie echter opgevallen dat de onderzoekscomponent niet in alle combinaties even zwaar aanwezig is. Ook in de beroepsopdracht is de aandacht voor onderzoek afhankelijk van de vraag van de externe opdrachtgever.

Aanbevelingen

Naast deze positieve bevindingen vraagt de commissie aandacht voor een aantal verbeterpunten binnen de opleiding:

- De commissie raadt de opleiding aan meer aandacht te hebben voor politiek-maatschappelijke-economische trends en kritische discussies over

veehouderij. Dit kan bijdragen aan een meer complete beeldvorming van studenten over de sector.

- De commissie raadt de opleiding aan de compensatieregeling aan te scherpen.
- De commissie raadt de opleiding aan de afstudeerfase zo in te richten dat geborgd wordt dat alle eindkwalificaties in alle gevallen in ruime mate aan bod komen.
- De commissie adviseert bovendien er strikter op toe te zien dat de toelichting op de beoordelingsformulieren van de beroepsopdracht wordt ingevuld.
- Ook adviseert zij de examencommissie haar formele rol in het borgen van de toetsing concreter in te vullen en een meer actieve rol in te nemen bij de borging van het eindniveau van de opleiding.

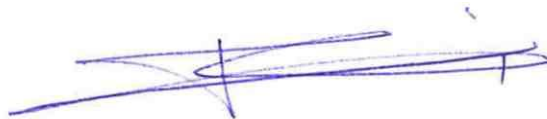
Alle standaarden van het NVAO-kader zijn door de commissie positief beoordeeld en op die grond geeft de commissie een positief advies inzake accreditatie van de opleiding Dier- en veehouderij.

Namens de voltallige visitatiecommissie,

Utrecht, april 2016

mr. K.S. Visscher
Voorzitter

drs. T. Busing
Secretaris

Colofon

Instelling en opleiding

HAS Hogeschool
Onderwijsboulevard 221, 5223 DE 's-Hertogenbosch
Telefoon: (073) 6923600
Status instelling: bekostigd
Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg: positief

Opleiding: Dier- en veehouderij
Niveau: Hbo-bachelor
Aantal studiepunten: 240 EC
Titel: Bachelor Dier- en veehouderij
Locatie: 's-Hertogenbosch
Variant: Voltijd
Croho-nummer: 34869
Kwantitatieve gegevens van de opleiding zijn weergegeven in bijlage 3.

Voor kwaliteit verantwoordelijke bestuurder: Drs. J.C.A.M. Denissen, lid College van Bestuur
Contactpersoon met betrekking tot kwaliteit van de opleiding: E. Dijkman
Contactgegevens: E. e.dijkman@has.nl / T. 06-52401428

Visitatiecommissie

De commissie bestond uit:
Karina Visscher, voorzitter
Agnes van den Pol-van Dasselaar, werkveld- en domeindeskundige
Henk Flipsen, werkveld- en domeindeskundige
Jacques van Outryve, werkveld- en domeindeskundige
Jildou Fabriek, studentlid
Titia Busing, secretaris

De commissie is vooraf voorgelegd aan de NVAO; de NVAO heeft ingestemd met de samenstelling.

De visitatie is uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van
AeQui VBI
Vlindersingel 220
3544 VM Utrecht
(030) 87 820 87
www.AeQui.nl

Inleiding

HAS Hogeschool verzorgt onderwijs en voert onderzoek uit op het gebied van agro, food en leefomgeving. De hogeschool biedt twaalf bacheloropleidingen aan: Bedrijfskunde en agribusiness, Dier- en veehouderij, Food Innovation, International Food and Agribusiness, Tuinbouw en akkerbouw, Management van de Leefomgeving, Toegepaste Biologie, Milieukunde, Voedingsmiddelentechnologie, Geo Media & Design, FreshFood & Innovation, International Farm Management. HAS Hogeschool profileert zichzelf als een ondernemende hogeschool en wil hèt opleidings- en expertisecentrum zijn in de Zuid-Nederlandse regio op het gebied van agro, food en leefomgeving. Actieve verbinding met het bedrijfsleven is daarvan een belangrijk onderdeel.

Het instituut

De hogeschool kent twee locaties: Den Bosch en Venlo. In Venlo worden vier opleidingen aangeboden. In 2014 studeerden 2.400 studenten aan HAS Hogeschool. Momenteel studeren er circa 3000 studenten bij HAS Hogeschool, begeleid door ruim 259 docenten. De hogeschool kent 11 lectoraten. De hogeschool kent daarnaast twee 'proeftuinen' waarbij intensief samengewerkt wordt met het bedrijfsleven in de ontwikkeling van nieuwe kennis: het Insectlab en het Consumerlab.

De hogeschool heeft haar zakelijke activiteiten op het gebied van opleiding, training, advies en onderzoek onder gebracht in HAS Kennistransfer. HAS Kennistransfer is bovendien verantwoordelijk voor de acquisitie, coördinatie en de begeleiding van de bedrijfsopdrachten (afstudeerprojecten) van alle laatstejaarsstudenten. Middels HAS Kennistransfer onderhoudt de hogeschool haar contacten met de beroepspraktijk.

De opleiding

De opleiding Dier- en veehouderij heeft als doel studenten op te leiden voor sectoren waar het bedrijfsmatig houden van dieren centraal staat. Deze sectoren houden zich bezig met de bedrijfsmatige kant van het houden van dieren, de zoötechnische aspecten van het houden van dieren of het begeleiden en adviseren op deze gebieden. Afgestudeerden kunnen aan de slag als ondernemer, adviseur, onderzoeker en bedrijfsbegeleider in een melkveehouderij, paardenhouderij, pluimveehouderij, varkenshouderij of in de gezelschapsdieren sector.

De vierjarige voltijdsopleiding kende in studiejaar 2015-2016 een instroom van 117 studenten.

De opleiding maakt onderscheid in kennisgerelateerde eindkwalificaties en vaardighedengerelateerde eindkwalificaties. De eindkwalificaties zijn afgeleid van de landelijk vastgestelde eindkwalificaties voor de bacheloropleiding Dier- en veehouderij. De opleiding maakt daarbij onderscheid in twee beheersingsniveaus: lagere cognitieve belasting en hogere cognitieve belasting.

Naar aanleiding van externe en interne ontwikkelingen is recent de positionering van de opleiding onderzocht en een nieuwe missie opgesteld. Dit heeft geleid tot de start van een herijking van het curriculum. De missie en de visie van de opleiding worden verder uitgewerkt en in studiejaar 2015-2016 is gestart met een herziening van het curriculum. Doel is dat studenten na twee jaar alle eindkwalificaties beheersen op het niveau van lagere cognitieve belasting en na vier jaar op het hogere niveau van cognitieve belasting.

De eerste twee jaar van de opleiding bestaan uit verplichte vakken. Het derde jaar wordt met name ingevuld met stages, waaronder de verplichte stage in het buitenland. Studenten kunnen zich in het laatste blok van het derde jaar en het gehele vierde jaar specialiseren. Daarnaast vindt in het vierde jaar de beroepsopdracht plaats. Deze opdracht wordt voor een bedrijf uitgevoerd door een team van twee à drie studenten onder begeleiding van een projectleider en een vakinhoudelijke docent.

De visitatie

HAS Hogeschool heeft aan AeQui opdracht gegeven onderhavige visitatie uit te voeren. Hiertoe heeft AeQui in samenwerking met HAS Hogeschool een onafhankelijke en ter zake kundige commissie samengesteld. Met vertegenwoordigers van de opleiding is een voorbereidend gesprek gevoerd. De visitatie heeft op 28 en 29 januari en 10 maart 2016

plaatsgevonden volgens het programma dat in bijlage 2 is weergegeven. De commissie heeft de beoordeling in onafhankelijkheid uitgevoerd; aan het einde van de visitatie is de opleiding in kennis gesteld van de bevindingen en conclusies van de commissie. Deze rapportage is in concept toegestuurd aan de opleiding in april 2016, de reacties van de opleiding zijn verwerkt tot deze definitieve rapportage.

1. Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de beoogde eindkwalificaties als **voldoende**. De opleiding heeft adequate contacten met het werkveld. De werkveldscans en de contacten van de docenten met de beroepspraktijk spelen daarin een belangrijke rol. De opleiding heeft de eindkwalificaties geconcretiseerd naar inhoud en niveau. Er wordt onderscheid gemaakt in kennisgerelateerde eindkwalificaties en vaardighedengerelateerde eindkwalificaties. De kennisgerelateerde eindkwalificaties worden in de opleiding op twee niveaus bereikt: het lage en het hoge cognitieve niveau. De eindkwalificaties zijn uitgewerkt op basis van het landelijke opleidingsprofiel en de internationaal geaccepteerde Dublin descriptoren. Het werkveld is positief over het kennis niveau en de vaardigheden van de studenten. Ook voelt het werkveld zich gehoord door de opleiding.

Afstemming beroepenveld

De relatie met de beroepspraktijk krijgt bij de opleiding Dier- en veehouderij op verschillende manieren vorm. Om te toetsen of de eindkwalificaties en het curriculum aansluiten bij de wensen en eisen uit het beroepenveld, worden regelmatig werkveldscans gehouden met vertegenwoordigers van het werkveld. Dit vindt plaats tijdens tweejaarlijkse 'stormdagen' waarbij docenten gedurende een dag werkveldscans afnemen bij bedrijven waar alumni werkzaam zijn. De resultaten hiervan dienen als input voor de continue ontwikkeling van de opleiding.

Ook de docenten van de opleiding zijn verbonden met de beroepspraktijk. Een aantal docenten is werkzaam (geweest) in de beroepspraktijk, als ondernemer. Daarnaast komen docenten middels projecten, stagebezoeken en bedrijfsopdrachten met de beroepspraktijk in contact.

Afgestudeerden komen in wisselende functies terecht in het groene domein. Het merendeel van de afgestudeerden werkt binnen het groene domein in de (periferie van de) Dier- en veehouderij sector. De functies variëren van ondernemer/eigenaar tot bedrijfsleider/manager en advies, beleid of financieel-economisch begeleider.

Vertegenwoordigers van de beroepspraktijk met wie de commissie gesproken heeft zijn tevreden over het niveau van de studenten die bij hen een beroepsopdracht hebben uitgevoerd of stage hebben gelopen.

Studenten zijn flexibel, pakken op een praktische wijze werkzaamheden op en kunnen ook verdieping brengen op onderwerpen. De vertegenwoordigers van het werkveld voelen zich gehoord door de opleiding.

Actueel

Met behulp van de eerder genoemde werkveldscans worden de eindkwalificaties afgestemd op het werkveld. Samen met de input van docenten inzake ontwikkelingen in het veld, draagt dit bij aan het actueel houden van de eindkwalificaties.

De opleiding heeft recentelijk haar positionering, missie en visie opnieuw geformuleerd op basis van ontwikkelingen in het werkveld en interne ontwikkelingen. De opleiding wil nadrukkelijk studenten stimuleren zich vanuit hun passie en talenten te ontwikkelen. Deze ontwikkeling is gericht op het gebied waar het dier toegevoegde waarde heeft voor de mens binnen de domeinen Duurzame Voedselvoorziening en Gezelschap, Sport en Recreatie. Het eerste domein betreft de rundvee- en intensieve sector (sectoren waarin dieren gehouden worden voor productie van voeding voor de mens), het tweede domein de paardenhouderij- en gezelschapsdierensector (niet productie dieren).

In de komende periode worden de missie en visie verder uitgewerkt. Ook is in studiejaar 2015-2016

gestart met de herijking van het curriculum op basis van de nieuwe positionering en missie.

De vertegenwoordigers van het werkveld die de commissie gesproken heeft, ervaren dat de input die zij leveren door de opleiding daadwerkelijk wordt gebruikt. Zij voelen zich gehoord door de opleiding. Docenten hebben dit tijdens de visitatie bevestigd. Zo is ter voorbereiding op het nieuwe curriculum samen met vijftien bedrijven besproken welke competenties van belang zijn voor een hbo-student en wat belangrijke onderdelen van het nieuwe programma zouden moeten zijn. Daarbij is opgemerkt dat houding, vaardigheden en basiskennis van de student het belangrijkste zijn. Dit past bij het uitgangspunt van de opleiding om vaardigheden (en houding) een prominentere rol te geven in het programma.

Uit de bestudeerde documentatie blijkt dat de opleiding de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie ter harte heeft genomen. Zo worden er meer gastcolleges georganiseerd en is een handleiding voor de beroepsopdracht opgesteld.

Concreet

De opleiding maakt onderscheid in twee soorten eindkwalificaties: kennisgerelateerde eindkwalificaties en vaardighedengerelateerde eindkwalificaties. Met dit onderscheid wil de opleiding recht doen aan het belang dat de beroepspraktijk hecht aan persoonlijke vaardigheden (naast kennis). De kennisgerelateerde eindkwalificaties zijn meer inhoudelijk van aard en betreffen bijvoorbeeld het kunnen analyseren en optimaliseren van een dier- of veebedrijf in relatie tot de omgeving of het opstellen en uitvoeren van toegepast onderzoek.

De vaardighedengerelateerde eindkwalificaties zijn mede ontleend aan de *21st century skills* en omvatten vaardigheden als kritisch denken, creativiteit, samenwerken en leiding geven aan projecten, personen en processen.

De opleiding heeft haar eindkwalificaties afgestemd op het landelijke opleidingsprofiel en de aangepaste taxonomie van Bloom. Het landelijke opleidingsprofiel Dier- en veehouderij is in 2013 gezamenlijk opgesteld door CAH Vilentum, Hogeschool Van Hall Larstein, Inholland en de HAS. In het landelijke opleidingsprofiel zijn ook eindkwalificaties gedefinieerd. Het landelijke opleidingsprofiel is opgesteld in overleg met het werkveld.

De aangepaste taxonomie van Bloom, afgeleid van de Dublin descriptor, wordt door de opleiding gebruikt om bij de kennisgerelateerde eindkwalificaties onderscheid te maken in twee niveaus: laag en hoog. Het lage cognitieve niveau richt zich op het onthouden, begrijpen en toepassen van de kennisgerelateerde eindkwalificaties. Het hoge cognitieve niveau is gericht op het analyseren, evalueren en creëren van de kennisgerelateerde eindkwalificaties. Het lage cognitieve niveau komt met name in de eerste twee jaar van de opleiding aan bod, het hoge cognitieve niveau in de laatste twee jaar. Hiermee wil de opleiding borgen dat studenten aan het eind van de opleiding het gewenste kennisniveau hebben behaald.

De opleiding heeft in verschillende overzichten uitgewerkt op welk niveau en wanneer de kennis- en vaardighedengerelateerde eindkwalificaties in het programma aan de orde komen. Per module zijn leerdoelen geformuleerd die gekoppeld zijn/worden aan de kennisgerelateerde eindkwalificaties. Daarbij wordt ook het gewenste niveau aangegeven.

Dublin descriptor

De opleiding heeft de Dublin descriptor voor het bachelorniveau verbonden aan de eindkwalificaties zoals die vermeld zijn in bijlage 4. De interpretatie van de Dublin descriptor is zodanig geconcretiseerd, dat het voor de commissie duidelijk is hoe de vertaalslag hiervan naar het curriculum is gemaakt. De commissie heeft dan ook vastgesteld dat de Dublin descriptor te identificeren zijn binnen de kennisgerelateerde eindkwalificaties en de vaardighedengerelateerde eindkwalificaties.

2. Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting: De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de onderwijsleeromgeving als **goed**. De opleiding biedt studenten een uitdagende leeromgeving, waarin studenten goed begeleid worden om hun passie te ontwikkelen tot professie. Het programma stelt studenten in staat de eindkwalificaties te bereiken. De commissie waardeert de keuzemogelijkheden die het programma biedt voor studenten om hun passie te volgen en zich te specialiseren of te verbreden. Ook is er in het programma veel aandacht voor de beroepspraktijk, in bijvoorbeeld projecten en stages. De ervaring van docenten in en kennis over de praktijk draagt daaraan bij. Hierdoor kan de opleiding snel inspelen op ontwikkelingen in het vakgebied. De opleiding staat open voor input vanuit het werkveld en studenten. De commissie raadt de opleiding aan meer aandacht te hebben voor politiek-maatschappelijke-economische trends en kritische discussies over veehouderij. De docenten zijn competent en worden door studenten gewaardeerd om hun (praktijk)kennis en betrokkenheid. De opleiding heeft een gunstige staf-studentratio. Studenten zijn zeer enthousiast over de persoonlijke aandacht en informele sfeer in de opleiding. De opleiding heeft een samenhangend programma ontwikkeld, waarbij studenten steeds meer zelfstandigheid krijgen naarmate de opleiding vordert. Er worden geen eisen gesteld aan de instroom anders dan de wettelijke toelatingseisen. De opleiding beschikt, met de eigen praktijklocatie, over goede faciliteiten.

De combinatie van de kwaliteiten en inzet van de docenten, de goede praktijklocatie en focus op de individuele talenten van de studenten, maakt in de ogen van de visitatiecommissie dat deze leeromgeving beslist uitstijgt boven de basiskwaliteit.

Programma dekt de eindkwalificaties

De opleiding Dier- en veehouderij omvat vier jaar. De opleiding kent een indeling van vier themablokken (van 10 weken) per jaar. Elk blok omvat acht onderwijsweken en een toetsweek. De laatste week van het blok wordt gebruikt voor het afronden van projecten, presentaties, evaluaties en dergelijke.

De eerste twee jaar van de opleiding zijn gericht op kennisontwikkeling en in het derde en vierde jaar is meer aandacht voor de beroepspraktijk. In de eerste twee jaar is meer sturing in het programma. In de laatste twee jaar is ruimte voor keuzes en worden studenten in staat gesteld hun eigen profiel te volgen of te ontwikkelen.

Het eerste jaar heeft een oriënterende en selecterende functie. Bovendien wordt in dat jaar de basis in het vakgebied gelegd. In de eerste twee jaar wordt in elk blok een eigen onderwerp behandeld. Zo gaat het eerste blok van het eerste jaar over het

houden van dieren. Dit betreft een module gericht op theorie (8 EC) en op vaardigheden (6 EC). In het derde blok staat het thema dier, sector en markt centraal. Dit omvat een module vaardigheden (8 EC), een module kennis (3 EC) en een module activiteiten (3 EC). Het eerste jaar wordt in het vierde blok afgerond met de oriëntatiestage (12 EC).

Het tweede jaar is gericht op verdieping en toepassing. In dit jaar komen de blokken Bedrijf en omgeving, Dier en gezondheid en Bedrijfsanalyse en Beroep en omgeving aan de orde. Deze blokken sluiten aan op die van het eerste jaar. Zo sluit het blok Dier en gezondheid aan op het eerstejaarsblok Houden van dieren. De tweedejaarsblokken bestaan, net als die van het eerste jaar, uit theoriemodules (8 EC) en vaardigheidsmodules (6 EC). Het laatste blok van het tweede jaar omvat de modules Beroep en omgeving en Onderzoeksoriëntatie. De module Beroep en omgeving besteedt aandacht aan onderzoek en systeemdenken in een internationale context.

In het derde jaar kunnen studenten zich profileren en praktijkervaring opdoen. Het derde jaar bestaat in de eerste drie blokken uit stages en in het laatste blok uit modules. Studenten volgen daarbij 2 keuzemodules van elk 3 EC en de modules Evenementenorganisatie of Innovatie kwaliteitsproducten (IKP) (elk 8 EC).

De afstudeerfase start na de stages in het derde jaar. De afstudeerfase bestaat uit een aantal verplichte modules, keuzemodules en de beroepsopdracht. De modules Bedrijfsbegeleiding en Ondernemen (Veehouderij of Dierhouderij) zijn verplicht. Bij standaard 4 wordt verder op de afstudeerfase ingegaan.

De commissie heeft de literatuur van de opleiding ingezien en geconstateerd dat de opleiding gebruikmaakt van actuele en relevante literatuur.

Beroepsgerichtheid

De commissie is positief over de beroepsgerichtheid van het programma en de aandacht voor praktijklessen. Deze komt met name naar voren in de stages. Het eerste jaar kent in het laatste blok een oriëntatiestage van 12 EC. In het derde jaar worden in totaal drie stages uitgevoerd: de verdiepende meewerkstage (9 EC) en twee periferiestages (van elk 18 EC). Studenten kunnen er ook voor kiezen één grote periferie stage te lopen.

De eerstejaarsoriëntatiestage wordt uitgevoerd in een bedrijf of organisatie passend bij de interesse van de student: studenten die bijvoorbeeld geïnteresseerd zijn in veehouderij lopen een stage van vier weken bij een grondgebonden veehouderijbedrijf en een vierweekse stage bij een niet-grondgebonden veehouderijbedrijf.

De stages in het derde jaar zijn gericht op het opdoen van praktijkervaring, zelfstandig werken, het toepassen van de opgedane kennis en vaardigheden en ontwikkeling van de persoonlijke kwaliteiten van de student. Een van de derdejaarsstages dient in het buitenland uitgevoerd te worden.

De eisen voor de stages zijn vastgelegd in de stagehandleiding. Studenten zijn zelf verantwoordelijk voor het vinden van een stageplaats. De stage en stageopdracht worden goedgekeurd door de stage-docent. De afspraken over de stage worden vastgelegd in een stageovereenkomst.

Studenten worden in het tweede jaar voorbereid op de stages tijdens de stagevoorbereiding. Onderdeel van de voorbereiding is het maken van een aantal opdrachten, het bijwonen van een aantal hoorcolleges over de stage en het opstellen van een brief en een cv.

De relatie met de beroepspraktijk krijgt naast de stages vorm middels praktijkschoolweken, praktijklessen, gastsprekers, excursies en de beroepsopdracht met externe opdrachtgevers. Ook bij projecten wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van reële problemen en vraagstukken uit de beroepspraktijk.

De opleiding kent zogenaamde kennismakers. Dit zijn vierdejaarsstudenten die een schakelfunctie vervullen tussen de opleiding en het werkveld. De opleiding heeft (samen met de opleiding Bedrijfskunde & Agribusiness) elk half jaar kennismakers voor de paardenhouderij, rundveehouderij, intensieve veehouderij en dierhouderij. De kennismakers beantwoorden vragen op strategisch en tactisch niveau vanuit de praktijk en vanuit het onderwijs. De betrokken studenten vervullen hun rol als kennismaker als beroepsopdracht (zie ook standaard 4). De commissie vindt de rol van de kennismakers een interessante manier om studenten in te zetten in het contact met het werkveld.

Onderzoek

Studenten krijgen in de eerste twee jaar onderzoeksvaardigheden aangereikt. Ze leren in de context van relevante kennisgebieden (zoals diergezondheid, vruchtbaarheid, dierwelzijn, ondernemen en voeding) onderzoeksmethoden en -technieken toepassen. Dit gebeurt tijdens practica, instructie en projecten. De module Dier en gezondheid omvat onder andere ondersteunende lessen in statistiek en het lezen van wetenschappelijke literatuur. Bij deze module schrijven studenten een eerste onderzoeksverslag. In de tweedejaars module Onderzoeksoriëntatie wordt onder andere aandacht besteed aan statistische technieken en het opzetten en uitvoeren van een onderzoek. Ook komt het verwerken van data met behulp van SPSS aan de orde.

De commissie is positief over het eigen praktijkleerbedrijf van de opleiding. Bij de beschrijving van de faciliteiten wordt hier nader op ingegaan. In het

praktijkleerbedrijf voeren studenten praktijkgericht onderzoek uit bij een melkveehouder. In het derde jaar voeren studenten (delen van) de onderzoeks-cyclus uit tijdens hun stages. In de afstudeerfase gebeurt dit tijdens de beroepsopdracht en de modules Bedrijfsbegeleiding en IKP.

Docenten van de opleiding zijn betrokken bij de lectoraten Duurzame Veehouderijketens, AgroFood Marketing, Innovatief ondernemen in de paarden-sector, Innovatie & Ontwikkeling en Co-operatief en Co-creatief Ondernemerschap.

Keuzeruimte

De opleiding hecht waarde aan zelfsturing, zelfstandigheid en het maken van eigen keuzes door de student. Dit draagt in de ogen van de opleiding bij aan het leereffect. Studenten krijgen verschillende keuzemogelijkheden in het programma. Zo kunnen zij de projecten (diersoort, thema etc.) en de stages zelf invullen. Ook worden in de afstudeerfase diverse keuzemodules aangeboden. De beroepsopdracht wordt afgestemd op de voorkeur van de student (zie ook standaard 4).

Studenten zijn, zo bleek tijdens de visitatie, positief over de opleiding. De opleiding sluit aan bij hun passie, die gericht is op dieren. Studenten (ook van de opleidingscommissie) voelen zich gehoord door de opleiding. Mogelijke verbeteringen worden daar waar mogelijk snel opgepakt door het opleidingsmanagement. Studenten waarderen de ruimte in het programma om zich te ontwikkelen passend bij hun eigen interesses.

Ook de alumni met wie de commissie gesproken heeft zijn tevreden over de opleiding. Buiten de inhoudelijke kennis waarderen ze de aandacht voor de ontwikkeling van vaardigheden/competenties in de opleiding. Alumni zijn ook positief over de ruimte die de opleiding geboden heeft om hun eigen pad te kiezen en zich te verdiepen dan wel te verbreden. Alumni hebben opgemerkt dat commerciële vaardigheden wat meer aandacht zouden kunnen krijgen.

Dier- versus veehouderij

De commissie heeft met docenten gesproken over het onderscheid tussen dier- en veehouderij. Daarbij is duidelijk geworden dat studenten veelal met een

vooropgesteld plan de opleiding binnenkomen. Door de opzet van het programma krijgen ze echter een breed beeld van de sector en ontstaat interesse in andere werkgebieden. Belangrijkste uitgangspunt daarbij is dat studenten leren dat alle dieren een eigen waarde hebben. Studenten worden uitgedaagd hun passie te blijven volgen, met oog voor de realistische mogelijkheden daarvan in de beroepspraktijk. Dit betekent dat studenten soms ook uitgenodigd worden breder te kijken dan hun eigen passie. De integratie tussen dier- en veehouderij blijft een belangrijk aandachtspunt in (de uitvoering van) het programma.

Tijdens de visitatie heeft de commissie ook met studenten gesproken over dit thema. Studenten hebben daarbij bevestigd dat een deel met een vooropgesteld plan de opleiding start en dat ook een deel van de studenten nog geen beeld heeft van de sector waarop ze zich willen richten. Het eerste jaar biedt hen mogelijkheden beide sectoren te leren kennen. Daarbij is aangegeven dat studenten soms overstappen van dier- naar veehouderij. De beperktere kansen op de arbeidsmarkt van de gezelschapsdieren speelt daarin een belangrijke rol. Ook studenten die zonder vooropgesteld plan de opleiding starten krijgen de ruimte te ontdekken waar hun interesses liggen en de mogelijkheid daarin te veranderen.

Actueel

De commissie constateert dat het programma voldoende actueel is. Interne en externe ontwikkelingen worden meegenomen in de ontwikkeling van de opleiding.

En deze ontwikkelingen hebben, zoals eerder opgemerkt, geleid tot een herpositionering van de opleiding en een nieuwe missie. Daarbij staat het ontwikkelen van talent in een betekenisvolle context centraal. Hierbij is meer dan voorheen aandacht voor de ontwikkeling van vaardigheden. De opleiding wil zich op deze manier onderscheiden van de andere opleidingen dier- en veehouderij.

In het nieuwe curriculum worden in het derde en vierde jaar minoren aangeboden. De derdejaarsmi-

noren (15 EC) zullen verbredend zijn, de vierdejaars verdiepend (30 EC).

Binnen onderwijskundige en inhoudelijke kaders zijn module- en blokteams verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het onderwijs in het blok of de module. Deze teams kunnen reguliere bijstellingen zelf doorvoeren in het programma. Grotere veranderingen dienen te worden voorgelegd aan het management. De opleiding hanteert diverse instrumenten om de opleiding te evalueren. Zo wordt er bijvoorbeeld in de eerste twee jaar halverwege elk blok een fase overleg gevoerd met afgevaardigde studenten. Op basis hiervan kan het betreffende blok verbeterd worden. Ook worden *quickscans* gehouden: korte enquêtes over verschillende aspecten van een module zoals docenten, lesmateriaal en dergelijke.

Hoewel de commissie het programma voldoende actueel vindt, raad zij de opleiding aan meer aandacht te hebben voor politiek-maatschappelijke-economische trends en kritische discussies over veehouderij. Dit kan bijdragen aan een meer complete beeldvorming van studenten over de sector.

Internationalisering krijgt onder andere vorm in de Engelse les in het eerste jaar, het lezen van internationale vakliteratuur, het luisteren naar Engelstalige presentaties/lezingen en de verplichte buitenlandstage in het derde jaar. Daarnaast organiseren studenten een buitenlandexcursie in het tweede jaar. Dit is een verplicht onderdeel van het blok Beroep en Omgeving. De opleiding organiseert voor tweedejaarsstudenten een carrièredag waarbij internationale (stage)bedrijven aanwezig zijn.

Tijdens de visitatie heeft de commissie met docenten gesproken over internationalisering. Daarbij is duidelijk geworden dat studenten in de opleiding een beeld krijgen van het internationale karakter van de periferie rond het agrarische bedrijf. In de buitenlandexcursie staat de aandacht voor culturele verschillen centraal. De studenten met wie de commissie gesproken heeft zijn enthousiast over de verplichte internationale stage.

Didactisch concept

De commissie stelt vast dat de opleiding een passend didactisch concept met bijbehorende werk-

vormen hanteert. De opleiding gaat in de eerste twee jaar uit van probleemgestuurd onderwijs (PGO). Studenten krijgen wekelijkse PGO-taken waarmee zij op een proactieve manier de basiskennis leren.

In het vierde jaar, de afstudeerfase, kiezen studenten zelf hun onderwijs. Zelfsturing is een belangrijk onderdeel van het didactische concept van de opleiding. Daarmee wil de opleiding studenten stimuleren hun eigen talenten te ontdekken, te ontwikkelen en goed in te zetten.

Een ander belangrijk onderdeel van het didactisch concept zijn de projecten. De projecten worden veelal uitgevoerd in praktijksituaties, bij bedrijven.

Het aantal contacturen verschilt per blok en neemt gedurende de opleiding af (zie ook bijlage 3). Het eerste blok van het eerste jaar bijvoorbeeld omvat 117 contacturen. Het eerste blok van het vierde jaar omvat 97 contacturen. Tijdens de visitatie bleek dat studenten gemiddeld 30 tot 35 uur per week aan hun studie besteden.

Samenhang

De commissie stelt vast dat het programma samenhangend is. De opbouw in de modules en in zelfstandigheid (en zelfsturing van de student) dragen daaraan bij.

In de eerste twee jaar is het programma opgebouwd uit modules die per blok inhoudelijk met elkaar samenhangen. Zo volgen studenten in het eerste blok van het eerste jaar de modules Houden van dieren: theorie en Houden van dieren: vaardigheden. In de eerste module wordt onder andere aandacht besteed aan de levens- en productiecycli van diersoorten, de bouw en functie van het dierlijk lichaam en overeenkomsten en verschillen in anatomie en fysiologie. In de module Houden van dieren: vaardigheden leren studenten de geleerde kennis en vaardigheden toepassen. In het tweede blok volgen studenten drie modules: Dier in bedrijf: theorie, Wiskunde 2 en Excel en de module Dier in bedrijf: scheikunde en project. De kennis van wiskunde en Excel is nodig om het project te kunnen uitvoeren. Binnen ieder blok is sprake van een evenwichtige verhouding tussen theoriemodules, gericht op theorie, en vaar-

dighedenmodules, gericht op de toepassing van de theorie en het ontwikkelen van vaardigheden.

De opleiding kent daarnaast een opbouw in zelfstandigheid en zelfsturing. In de eerste twee jaar volgen studenten de verplichte modules. In het derde jaar wordt de stage uitgevoerd en zijn studenten binnen kaders vrij deze zelf in te vullen. In het vierde jaar brengen studenten hun eigen kleuring aan in het programma door het kiezen van keuzemodules en de invulling van de beroepsopdracht.

Begeleiding

De opleiding kent gedurende de eerste twee jaar zogenaamde lintactiviteiten van 4 EC per jaar. In de laatste twee jaar omvat dit 1 EC per jaar. De lintactiviteiten worden deels ingevuld door de opleiding en deels door de student. Met dit laatste wordt bedoeld dat studenten deze studiepunten kunnen verdienen door het uitvoeren van activiteiten die zij zelf voorstellen. Deze activiteiten zijn gericht op het uitvoeren van een duidelijke leerervaring ten behoeve van de opleiding. De lintactiviteiten georganiseerd door de opleiding omvatten bijvoorbeeld loopbaanoriëntatiedagen, stagevoorbereiding of studieplanning.

Studenten worden vanaf de start van de opleiding begeleid door een coach. De coach ondersteunt studenten bij de te maken keuzes in het programma, zodat deze het beste passen bij hun bekwaamheden, doelen en ambities. De coach helpt studenten ook bij de studieplanning en praktische zaken. Studenten hebben in het eerste jaar elk blok een individueel gesprek met hun coach. Het eerste gesprek is verplicht, de latere gesprekken zijn facultatief. Studenten krijgen hun coach toegewezen, zo bleek tijdens de visitatie. Het is mogelijk om te wisselen van coach. Studenten krijgen in het tweede jaar een andere coach toegewezen, die 'bij hen blijft' tot het einde van de opleiding. Het coachhandboek beschrijft de invulling van de coaching per studiejaar. Studenten schrijven een persoonlijk ontwikkelplan met hun doelstellingen en een reflectie op de realisatie daarvan..

Tijdens de stages worden studenten begeleid door een begeleider van het bedrijf. De docenten bezoeken studenten tijdens de stage eenmaal. Bij internationale stages is er contact via e-mail of Skype.

Studenten krijgen aan het einde van het tweede blok in het eerste jaar een tussentijds studieadvies. Aan het einde van het eerste jaar krijgen studenten een bindend studieadvies, waarbij de norm ligt op 40 EC.

Studenten maken gedurende de opleiding een portfolio. Alle gemaakte producten en persoonlijke ontwikkelplannen zijn onderdeel van het portfolio.

De commissie constateert dat de studenten goed begeleid worden. De persoonlijke sfeer en het informele karakter van de opleiding draagt daar in belangrijke mate aan bij.

Instroom

De opleiding hanteert de wettelijke toelatingseisen. Havo- en vwo-leerlingen kunnen instromen met een profiel Natuur en Techniek, Natuur en Gezondheid of Economie en Maatschappij (met scheikunde). Ook mbo-4-studenten kunnen instromen. Voor alle kandidaten met onvoldoende wiskundige en scheikundige kennis geldt dat zij hun deficiëntie dienen weg te werken. Daartoe kunnen zij een cursus volgen bij HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleidingen. Mbo-studenten kunnen het Young Professional Traject volgen. Hierbij maken ze kennis met het niveau en het onderwijs van de HAS en kunnen ze eventuele deficiënties weg werken. Dit traject is verplicht voor mbo-studenten die de doorstroomvakken scheikunde en wiskunde niet gevolgd hebben.

Van alle kandidaten wordt verwacht dat zij een motivatiebrief schrijven (in het kader van de studiekeuzecheck) en deelnemen aan een open dag. Met kandidaten van wie de motivatiebrief onduidelijk is en kandidaten die een andere vooropleiding dan havo of vwo hebben wordt een intakegesprek gehouden. Kandidaten kunnen ook zelf een intakegesprek aanvragen.

Docenten

Het kernteam dat verantwoordelijk is voor het onderwijs van de opleiding bestaat uit 38 medewerkers. Het team bestaat uit (hogeschool)docenten, praktijkdocenten, practicumbegeleiders, een studieadviseur en een secretaresse. Van de docenten uit

het kernteam is er 1 gepromoveerd en 23 zijn op masterniveau opgeleid. De gemiddelde student-docentratio is 13,1. In studiejaar 2014-2015 was de ratio 11,5.

Doordat van docenten verwacht wordt dat zij ook werkervaring in de praktijk hebben, wordt de relatie met de praktijk geborgd. De commissie heeft geconstateerd dat de meeste docenten beschikken over praktijkervaring in of dichtbij het primaire bedrijf. Bijvoorbeeld als dierenarts, eigenaar/medewerker van een agrarisch bedrijf of een paarden- of dierhouderij bedrijf. Daarnaast zijn docenten verbonden met het beroepenveld via de stages, excursies naar bedrijven, onderwijsprojecten, het verzorgen van cursussen in de praktijk en de acquisitie en begeleiding van de beroepsopdrachten. HAS Kennistransfer speelt een belangrijke rol in de beroepsopdracht. Zij maakt resultaatafspraken met het bedrijf waarvoor de opdracht wordt uitgevoerd. Omdat de docenten onderdeel uitmaken van het team dat de afstudeeropdracht uitvoert voor het bedrijf, staan zij regelmatig met een been in de beroepspraktijk. Daarnaast worden regelmatig gastcolleges door vertegenwoordigers van de beroepspraktijk verzorgd.

Nieuwe docenten krijgen een coach en worden (indien zij geen didactische aantekening hebben) 150 uur bijgeschoold op didactisch gebied. Ook worden nieuwe docenten extra geëvalueerd door studenten.

HAS-breed worden diverse scholingsactiviteiten georganiseerd, zoals bijvoorbeeld de training Basiskwalificatie Examinering. Daarnaast worden docenten gefaciliteerd voor scholing op vakinhoudelijk en didactisch gebied. Dit is bevestigd door de docenten die de commissie heeft gesproken. In het kader van het PGO in het eerste jaar hebben de docenten (tutores) regelmatig overleg waarbij ze in intervisie vorm veel voorkomende situaties met elkaar bespreken.

De commissie heeft tijdens de visitatie enthousiaste en deskundige docenten ontmoet. Het gesprek met de studenten heeft dit bevestigd. In de gesprekken met de studenten heeft de commissie ervaren dat de studenten zeer tevreden zijn over hun docenten, de persoonlijke aandacht en de informele sfeer in de

opleiding. Ook zijn studenten positief over praktijkkennis en -ervaring van hun docenten en de mate waarin dat door de docenten gerelateerd wordt aan de theorie. Studenten hebben door middel van de eerder genoemde quickscans de mogelijkheid aan te geven wat zij van de docenten vinden.

Faciliteiten

HAS Hogeschool is gehuisvest in een modern gebouw dat zowel per openbaar vervoer als per auto goed bereikbaar is. De in het gebouw aanwezige ruimtes sluiten goed aan bij de werkvormen die de opleiding hanteert. Zo zijn er kleinere en grotere lokalen voor hoor-, instructie- en werkcolleges, PGO en voor overleg tussen studenten onderling over projecten. De opleiding maakt gebruik van de diensten van praktijkschool PTC+ in Horst, Varkens Innovatie Centrum Sterksel, Dierenbeschermingscentrum Limburg en Academy Bartels. De opleiding heeft sinds 2015 een eigen praktijklocatie: melkveebedrijf Hoeve Boveneind in Herwijnen. Op dit reguliere melkveebedrijf is een leslokaal met 20 werkplekken gerealiseerd in het stallencomplex. Op de praktijklocatie zijn de modernste duurzame automatiseringssystemen voor de melkveehouderij beschikbaar en studenten kunnen er onderzoek doen. De commissie is positief over de eigen praktijklocatie. Daardoor kunnen (veehouderij)studenten gedurende hun opleiding in aanraking komen met apparatuur die ook in de beroepspraktijk gebruikt wordt.

Daarnaast kunnen studenten gebruikmaken van een aantal algemene voorzieningen zoals draadloos internet, een mediatheek en het studiepaleis, dat beschikt over literatuur en digitale media voor alle vakgebieden die voor de opleiding relevant zijn.

De commissie stelt vast dat de opleiding beschikt over goede faciliteiten. De eigen praktijklocatie levert een belangrijke toegevoegde waarde aan de opleiding. Zij adviseert de opleiding dan ook daar waar mogelijk gebruik te maken van deze locatie. De commissie heeft begrepen dat de opleiding werkt aan een tweede praktijklocatie en ondersteunt dit initiatief van harte.

3. Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting: De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk. De examencommissie van de opleiding borgt de kwaliteit van de tentaminering en examinering.

De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de toetsing als **volgende**. De eindkwalificaties spelen een centrale rol bij de toetsing. Zij vormen de kapstok van het beoordelings-systeem. De constructie en beoordeling van de toetsing is adequaat. Dit komt mede tot stand doordat er meerdere docenten worden ingezet bij de constructie en de beoordeling en de beoordelingscriteria helder geformuleerd zijn. De commissie raadt de opleiding aan de compensatieregeling aan te scherpen. Ook adviseert zij de examencommissie haar formele rol in het borgen van de toetsing op korte termijn concreter invulling te geven.

Valide en betrouwbaar

Het toetsplan van de opleiding is in 2015 vastgesteld. Dit is afgeleid van het HAS-brede toetsbeleid. Het toetsplan beschrijft de visie van de opleiding op toetsing. Ook worden de uitgangspunten, doelen, voorschriften en regelingen beschreven.

Toetsing heeft binnen de opleiding de volgende uitgangspunten:

- Toetsen geven de student inzicht in zijn leerproces.
- Het geven en ontvangen van feedback zijn onderdeel van toetsing.
- Toetsing dient op een valide, betrouwbare en transparante wijze te gebeuren.
- In de toetsing staat waar mogelijk de beroepspraktijk centraal.

De validiteit en betrouwbaarheid van de toetsing worden geborgd door het vier-ogen-principe. De opleiding past dit in brede zin toe, zowel bij het maken als bij het beoordelen van toetsen. Ook maakt de opleiding sinds studiejaar 2015-2016 bij elke toets gebruik van een toetsmatrijs. In het nieuwe curriculum worden rubrics gebruikt bij de beoordeling van toetsen.

De validiteit van de toetsen wordt ook geborgd door toetsvormen te kiezen die passen bij de leerdoelen en door te zorgen dat de toets een goede afspiegeling is van de leerdoelen. De betrouwbaarheid van de toetsen wordt geborgd door het gebruik van één antwoordmodel per toets, door onderlinge samenhang van de toetsvragen (en daardoor een consistente toets), door de toets onderscheidend te laten

zijn en door een passend aantal vragen waardoor toevalstreffers uitgesloten kunnen worden.

Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie diverse toetsen bestudeerd en geconcludeerd dat deze aan de maat zijn.

Transparantie

Studenten worden aan het begin van elk blok (of module) geïnformeerd over de toets en de criteria waarop ze beoordeeld worden. Dit vindt veelal plaats tijdens het eerste (opstart)college. Ook in de moduleboeken en op het intranet staat vermeld wat de toetsvormen en de criteria zijn. Daarbij wordt aangegeven hoe in die module de weging van de verschillende toetsen plaatsvindt. Ook wordt benoemd hoe en wanneer toetsen kunnen worden herkanst. Alle toetsen op de HAS worden binnen 10 werkdagen beoordeeld. Studenten kunnen na een blok altijd een gemaakte toets inzien. Hiervoor kunnen ze ook een individuele afspraak maken met hun docent.

Tijdens de visitatie hebben studenten desgevraagd opgemerkt dat de toetsen aansluiten bij de bestudeerde stof. Studenten krijgen voldoende feedback op de door hen gemaakte toetsen. Ook worden de toetsen volgens de studenten voldoende voor- en nabesproken met de docenten. De opleiding kent vrij veel groepswork waarbij studenten elkaar beoordelen. Dit is tijdens de visitatie bevestigd. Deze beoordeling wordt door de docent meegenomen in de eindbeoordeling.

Concreet

De opleiding gebruikt een mix van verschillende toetsvormen: schriftelijke toetsen, mondelinge toetsen, projecten, PGO, verslagen, presentaties, stageopdrachten, vaardigheidstoetsen, aanwezigheids- of participatietoetsen en de beroepsopdracht. In het nieuwe curriculum wordt de balans tussen groeps- en individueel werk kritisch bekeken. De commissie ondersteunt dit; in het huidige programma is in de ogen van de commissie relatief veel aandacht voor groeps- en individueel werk.

Studenten kunnen in het eerste en tweede jaar binnen een blok modules compenseren. De opleiding heeft ook een uitgewerkte regeling voor de herkansing van stages. Tijdens de visitatie heeft de commissie met studenten (ook van de opleidingscommissie) gesproken over de compensatieregeling. Naar de mening van de commissie is de compensatieregeling te ruim: studenten kunnen binnen een module een 4 compenseren. Studenten van de opleidingscommissie hebben advies uitgebracht aan het management om de compensatieregeling aan te scherpen. De commissie ondersteunt dit. Zij vindt de huidige compensatieregeling te ruim en adviseert deze aan te passen.

Examencommissie

De HAS Hogeschool kent een centrale examenregeling. Hierin worden onder andere de taken en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen en de regels voor toetsing en examens beschreven. Iedere oplei-

ding van de HAS heeft een examencommissie. In het HAS-brede toetsbeleid wordt de rol van de examencommissie beschreven. De examencommissie adviseert over het toetsbeleid van de opleiding, ziet toe op de kwaliteit van toetsing, wijst examinatoren aan, stelt vast en reikt getuigschriften uit, verleent vrijstellingen en ontheffingen en handelt bezwaren af.

De examencommissie van de opleiding Dier- en veehouderij heeft sinds studiejaar 2015-2016 als aanvullende verantwoordelijkheid het borgen van de toetskwaliteit.

Om de examencommissie voor te bereiden op haar taken in het borgen van de kwaliteit van de toetsing en de beoordeling daarvan worden leden van de examencommissie geschoold. Deze scholing is ingericht op de zogenaamde Seniorekwalificatie Examinering. Docenten worden in studiejaar 2015-2016 geschoold voor de Basiskwalificatie Examinering.

Tijdens het gesprek met de leden van de examencommissie is naar voren gekomen dat de examencommissie op beperkte wijze invulling geeft aan haar taak om te borgen dat studenten aan alle eisen van de onderwijs- en examenregeling voldoen. De examencommissie gaat er vanuit dat alle examinatoren hun taken volgens de afgesproken procedures uitvoeren maar neemt geen steekproefsgewijze controle. In het gesprek met de examencommissie is opgemerkt dat dit studiejaar de focus ligt op het behalen van de BKE (examinatoren) en de SKE (examencommissie).

4. Gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting: Het gerealiseerde niveau blijkt uit de resultaten van tussentijdse en afsluitende toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

De commissie kwalificeert op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie de gerealiseerde eindkwalificaties als **voldoende**. Het realiseren van de eindcompetenties wordt vastgesteld in de eindfase, de periode na de stages in het derde jaar. Het eindniveau wordt aangetoond in drie modules en de beroepsopdracht. Studenten kunnen vier verschillende combinaties van modules en beroepsopdracht volgen. Op basis van de bestudeerde dossiers stelt de commissie vast dat de studenten de eindkwalificaties (en het hbo-niveau) realiseren. Dit is ook bevestigd door vertegenwoordigers van het beroepenveld met wie de commissie gesproken heeft. Het is de commissie echter opgevallen dat de onderzoekscomponent niet in alle combinaties even zwaar aanwezig is. Ook in de beroepsopdracht is de aandacht voor onderzoek afhankelijk van de vraag van de externe opdrachtgever. De commissie raadt de opleiding aan de afstudeerfase zo in te richten dat alle eindkwalificaties in alle gevallen in voldoende mate aan bod komen. De commissie adviseert bovendien er strikter op toe te zien dat de toelichting op de beoordelingsformulieren van de beroepsopdracht wordt ingevuld. Ook adviseert zij de examencommissie een meer actieve rol in te nemen bij de borging van het eindniveau van de opleiding.

Afstudeerfase

De eindfase van de opleiding start na de stages in het derde jaar. Met het totaal aan verplichte onderwijsactiviteiten na de derdejaarsstage laat de student zien over de eindkwalificaties te beschikken, op het hoge cognitieve niveau (zie standaard 1). De afstudeerfase bestaat uit:

- verplichte modules: module Bedrijfsbegeleiding (8 EC), module Ondernemen Veehouderij of module Ondernemen Dierhouderij (beide 12 EC);
- keuzemodule: de module Innovatieve Kwaliteitsproducten (IKP) of de module Evenementenorganisatie (beide 8 EC);
- de beroepsopdracht (24 EC).

Studenten kunnen afstuderen met vier combinaties van onderdelen:

1. de modules Bedrijfsbegeleiding, Ondernemen Dierhouderij, Evenementorganisatie en de Beroepsopdracht;
2. de modules Bedrijfsbegeleiding, Ondernemen Veehouderij, IKP en de Beroepsopdracht;
3. de modules Bedrijfsbegeleiding, Ondernemen Veehouderij, Evenementorganisatie en de Beroepsopdracht;
4. de modules Bedrijfsbegeleiding, Ondernemen Dierhouderij, IKP en de Beroepsopdracht.

Modules

De module Bedrijfsbegeleiding is gericht op advies en voorlichting. De opleiding wil studenten daarmee voorbereiden op voorlichtende of adviserende functies waarbij veel contact is met dier- en veehouderijbedrijven. In deze module trainen studenten adviesvaardigheden in practica en voeren zij een project uit met een reëel probleem bij een bedrijf. De module Bedrijfsbegeleiding wordt afgerond met een practicum, een mondelinge toets en een adviesrapport. Bij de module Ondernemen Veehouderij leren studenten diverse aspecten op het gebied van landbouwbeleid, bedrijfsfinanciering en belasting en bedrijfsopvolging. De module Ondernemen Dierhouderij heeft aandacht voor dierhouderijbedrijven (paarden, kleine huisdieren, pelsdieren en dergelijke). Studenten worden voorbereid om voor dierhouderijbedrijven de marktvrage te benoemen en te ontwikkelen. Beide modules worden afgerond met een rapport en een mondelinge verdediging daarvan.

De module Evenementenorganisatie staat in het teken van het organiseren van een kleinschalig en marktgericht evenement voor opdrachtgevers uit de dier- en veehouderijsector. Studenten volgen daartoe ook ondersteunende lessen. De module wordt afgerond met een schriftelijke toets, een pitch (presentatie) en een rapport.

In de module IKP adviseren studenten een bedrijf hoe een nieuw product of dienst te lanceren. Stu-

dentent doorlopen daarbij het hele productontwikkelingstraject (van idee tot testfase) en schrijven een marketingconcept. De module wordt afgerond met een adviesrapport (groepsopdracht).

Beroepsopdracht

In de beroepsopdracht wordt onder andere getoetst of de student de vakkennis kan toepassen. Ook professioneel handelen wordt expliciet beoordeeld. De opdracht wordt uitgevoerd voor een externe opdrachtgever. De opdracht wordt geworven door HAS Kennistransfer. Opdrachtgevers betalen voor het laten uitvoeren van de opdracht (in geld of in begeleidingstijd). De opdracht en de bijbehorende resultaatverplichting worden vastgelegd in een contract tussen HAS Kennistransfer en de opdrachtgever.

Studenten kunnen aangeven naar welk onderwerp hun belangstelling uit gaat. In voorkomende gevallen kunnen studenten ook zelf een opdracht en een opdrachtgever aandragen. Studenten worden ingedeeld bij een beroepsopdracht. Zij voeren de beroepsopdracht uit in groepjes van twee of drie studenten.

De groepjes worden bij de beroepsopdracht begeleid door een projectleider (docent) en een inhoudsdeskundige docent. De hogeschool heeft de beroepsopdracht beschreven in een handleiding. Daarbij wordt ingegaan op de rollen van de verschillende betrokkenen, de verschillende onderdelen, de planning en de beoordeling. Studenten worden individueel beoordeeld. De beroepsopdracht wordt beoordeeld door de begeleidende docent en een onafhankelijke docent. Daarnaast geeft de opdrachtgever een advies inzake het product en het professionele handelen van de studenten.

In studiejaar 2014-2015 is hogeschoolbreed een nieuw beoordelingsformulier voor de beroepsopdracht geïmplementeerd. Hiermee wil de hogeschool de uniformiteit en transparantie van de beoordeling bevorderen. De beoordeling wordt gegeven op het product (inhoud) en het professionele handelen. Dit laatste is gerelateerd aan de (vaardigheden gerelateerde) competenties die de opleiding onderscheidt (zie standaard 1). Tijdens de visitatie is opgemerkt dat het beoordelingsformulier jaarlijks onderwerp van gesprek is in het College van Bestuur van de hogeschool. De commissie vindt dat positief.

Tijdens het gesprek met docenten is duidelijk geworden dat studenten in één groepje veelal hetzelfde cijfer krijgen voor het product. Het cijfer voor het professionele handelen verschilt per student.

Voor de studenten met wie de commissie gesproken heeft, is duidelijk waarop ze bij de beroepsopdracht beoordeeld worden. Ze zijn bekend met het beoordelingsformulier en hebben opgemerkt dat zij drie keer gedurende de beroepsopdracht met hun docent hierover spreken en een eigen reflectie op de verschillende onderdelen opstellen.

Alternatieve routes

Studenten kunnen de afstudeerfase ook anders invullen. Daartoe heeft de hogeschool het Topklas Ondernemen traject en de Innovatieklas ingericht. In het Topklas Ondernemen traject werken studenten aan hun eigen businessplan en starten zij hun eigen bedrijf. Studenten worden na een selectieprocedure al dan niet toegelaten tot de het Topklas Ondernemen traject. De Innovatieklas is voor studenten die een actieve bijdrage willen leveren aan een persoonlijke invulling van hun afstudeerproject.

Ook de eerder genoemde kennismakers volgen een ander, individueel traject. Dit traject omvat drie vaste opdrachten: een netwerkopdracht, een strategische opdracht en een individuele opdracht. Ze worden daarin begeleid door een docent van de opleiding.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Om een beeld te krijgen van het gerealiseerde eindniveau heeft de commissie vijftien 'dossiers' bestudeerd: de beroepsopdracht en de resultaten van de modules in de afstudeerfase. De commissie is van mening dat deze dossiers van voldoende niveau zijn, waardoor de commissie overtuigd is dat het hbo-bachelorniveau gerealiseerd wordt in de opleiding. Dit beeld is bevestigd in de gesprekken met het werkveld.

De commissie heeft tijdens de visitatie gesproken met docenten over het onderzoeksdeel in de bestudeerde beroepsopdrachten. Het is de commissie namelijk opgevallen dat de diepgang en aard van het onderzoek verschilt per beroepsopdracht. Docenten hebben opgemerkt dat invulling en zwaarte

van het onderzoek afhankelijk zijn van de beroepsopdracht en dus de vraag van de opdrachtgever. De opleiding ziet de beroepsopdracht als een proef in de praktijk waarbij een deel van de eindkwalificaties aan de orde komt maar niet perse allemaal. De toetsing van de eindkwalificaties als geheel vindt plaats in de complete afstudeerfase bestaande uit de onderdelen zoals hiervoor beschreven.

Vanuit dit gezichtspunt adviseert de commissie de opleiding om de positionering van de beroepsopdracht te verhelderen. Dit is geen op zichzelf staand afstudeerwerk maar maakt onderdeel uit van de afstudeerfase als geheel. De commissie hecht er aan dat dit ook voor studenten duidelijk is.

In het gesprek met het management is duidelijk geworden dat elke beroepsopdracht begint met een onderzoeksvraag. Studenten verwoorden dit in een plan van aanpak waarin ook de aanpak en onderzoeksmethode beschreven wordt. In de beroepsopdrachten die in 2015 zijn opgeleverd wordt ook onderscheid gemaakt tussen een adviesrapport voor de opdrachtgever en een onderzoeksrapport (of meer uitgebreide bijlage) voor de opleiding. De commissie heeft geconstateerd dat de uitwerking van de onderzoeksvraag en het plan van aanpak per beroepsopdracht verschilt.

De commissie constateert ook dat het onderzoeks-aandeel verschilt per afstudeertraject dat studenten doorlopen. De eindkwalificatie gericht op onderzoek komt aan de orde in de modules IKP en Bedrijfsbegeleiding. Studenten die echter de module Evenementenorganisatie volgen in plaats van de module IKP hebben minder aandacht voor onderzoek in hun afstudeertraject. En ook de beroepsopdracht biedt geen garanties dat onderzoek daarin een substantieel onderdeel is. De vraag van de opdrachtgever is daarin leidend en die hoeft niet per se een (wezenlijke) onderzoekscomponent te omvatten.

Hoewel de commissie van mening is dat studenten hun eindkwalificaties behalen (wat bevestigd is door de dossiers die de commissie heeft bestudeerd), constateert zij eveneens dat de rol van onderzoek in het afstudeertraject niet in alle afstudeervarianten even stevig geborgd is. Zij raadt de opleiding dan ook aan dit te verbeteren.

In het kader van het aantonen dat studenten alle eindkwalificaties behalen kan volgens de commissie het bij standaard 2 genoemde portfolio een rol spelen. In het portfolio kan de student laten zien over alle eindkwalificaties te beschikken, de beroepsopdracht kan daar vervolgens onderdeel van uitmaken. In de eindfase kan het portfolio getoetst worden. Dit past ook bij het nieuwe curriculum waarin de zelfsturing van studenten vergroot wordt. Deze suggestie wordt door de opleiding onderschreven.

De commissie constateert tevens dat de toelichting op de beoordeling niet altijd wordt ingevuld op het beoordelingsformulier. Hierdoor is met name de argumentatie achter de beoordeling van de verschillende onderdelen niet altijd duidelijk. De commissie raadt de opleiding aan de beoordelingsformulieren consequenter in te vullen waardoor de beoordeling zowel voor studenten als voor externe partijen transparanter wordt.

Zoals aangegeven worden de beroepsopdrachten verworven door HAS Kennistransfer. HAS Kennistransfer maakt hierover resultaatafspraken met de bedrijven waarvoor een opdracht wordt uitgevoerd. Dit brengt een bepaalde verantwoordelijkheid met zich mee voor het team dat de opdracht uitvoert (doorgaans drie studenten en een tweetal docenten). Als studenten niet het gewenste resultaat leveren, zullen docenten en studenten moeten zorgen dat dit alsnog wordt bereikt. In een dergelijke situatie geven docenten aan dat dit wordt meegewogen in de beoordeling van de studenten.

De commissie heeft tijdens de visitatie met docenten en management gesproken over de criteria die aan een beroepsopdracht gesteld worden. Daarbij is duidelijk geworden dat HAS Kennistransfer, samen met een docent van de opleiding, bepaalt of een vraag van een opdrachtgever van voldoende niveau is voor een beroepsopdracht. De vakbekwaamheid van de docenten speelt daarin een belangrijke rol. Er is geen instrument waarmee deze beoordeling geobjectiveerd wordt. De commissie raadt de opleiding aan hierover in gesprek te gaan met HAS Kennistransfer.

In het verlengde van hetgeen opgemerkt onder standaard 3 adviseert de commissie de examencommissie een manier te vinden om concreter invulling te geven aan haar formele verantwoordelijkheid

voor de borging van het vaststellen van het eindniveau van studenten. Ook wil zij de examencommissie uitnodigen een meer kritische rol in te nemen richting de opleiding.

Het is de commissie tot slot opgevallen dat de archivering van de bewijsstukken zorgvuldiger dient plaats te vinden. Het verkrijgen van de complete afstudeerdossiers heeft enige moeite gekost. De commissie denkt dat dit mede te maken heeft met de veelheid aan afstudeerroutes waardoor de vastlegging hiervan een kwetsbaar punt is.

Bijlagen

Bijlage 1 Visitatiecommissie

Overzicht panelleden en secretaris

Naam (inclusief tituluur)	Rol (voorzitter / lid / student-lid / secretaris)	Domeinskundige (ja / nee)
Mr K.S. Visscher	voorzitter	nee
Ir ing H.W.C.M. Flipsen	lid	ja
Dr.ir. A. van den Pol-van Dasselaar MBA	lid	ja
Ir J.F. Van Outryve	lid	ja
J. Fabriek	student	nee

III Secretaris/Coördinator

Drs T. Buising	Gecertificeerd okt 2010	
----------------	-------------------------	--

IV Korte functiebeschrijvingen panelleden

1	Karina Visscher is o.a. aan AeQui verbonden als voorzitter van visitatiepanels.
2	Henk Flipsen is directeur-voorzitter van de Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie
3	Agnes van den Pol is docent en lector bij CAH Vilentum
4	Jacques Van Outryve is docent aan de Hogeschool Vives
5	Jildou Fabriek studeerde Taal- en cultuurwetenschappen aan de UU; vanaf september 2016 gaat zij een researchmaster aan de UU volgen

Opmerking: panellid 3, 4 en 5 zijn ook betrokken bij de visitatie van de opleidingen VHL in dezelfde visitatiegroep

V Overzicht deskundigheden binnen panel¹

Deskundigheid	De deskundigheid blijkt uit:
a. deskundigheid ten aanzien van de ontwikkelingen in het vakgebied	Mevrouw van den Pol is lector Beweiding bij CAH Vilentum en tevens senior researcher Livestock bij de WUR. De heer Van Outryve is als hogeschooldocent verbonden aan Vives, en als adjunct hoofdredacteur aan Boer&Tuinder De heer Flipsen is nadrukkelijk gesprekspartner bij de vorming van overheidsbeleid op het gebied van dier- en veehouderij
b. internationale deskundigheid	De heer Van Outryve is docent aan de Hogeschool Vives (Roeselare) en tevens Belgsich journalist op het gebied van landbouw en internationaal landbouwbeleid De heer Flipsen heeft als belangrijk aandachtsgebied: het behartigen van Europese belangen van de Nederlandse veevoeder industrie. Mevrouw van den Pol participeert vanuit haar rol als onderzoeker aan de WUR in diverse internationale kennisuitwisselingen. Zij is voorzitter van de Scientific Advisory Board of the European Grassland Federation
c. werkvelddeskundigheid in het voor de opleiding relevante beroepenveld	De heer Flipsen is directeur van Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie (Nevedi), en bekleedde meerdere functies in de branche. De heer Van Outryve is journalist en publicist op het gebied van landbouw en landbouwbeleid
d. ervaring met het geven en ontwikkelen van onderwijs op het desbetreffende opleidingsniveau en deskundig-	De heer Van Outryve is hogeschooldocent bij Vives, Roeselare, onder andere verantwoordelijk voor modules binnen de opleiding Agro- en Biotechnologie.

¹ N.B. De secretaris is GEEN panellid

heid ten aanzien van de door de opleiding gehanteerde onderwijsvorm(en) ²	Mevrouw van den Pol is vanuit haar rol als lector betrokken bij het bacheloronderwijs en afstudeertoetsing bij CAH Vientum Mevrouw Visscher is actief als onderwijsadviseur bij verschillende hogescholen. Zij is secretaris van de landelijke examencommissie SPD.
e. visitatie- of auditdeskundigheid	Mevrouw Visscher is voorzitter in vele visitaties
f. studentgebonden deskundigheid	Mevrouw Fabrik studeerde Taal- en cultuurwetenschappen aan de UU; vanaf september 2016 gaat zij een researchmaster aan de UU volgen.

² Hieronder worden bijvoorbeeld verstaan afstandsonderwijs, werkplekgerelateerd onderwijs, flexibel onderwijs, competentiegericht onderwijs of onderwijs voor excellente studenten.

Bijlage 2 Programma visitatie

Donderdag 28 januari 2015

11.00 – 12.30 Ontvangst commissie (lokaal 3D27)

Ontvangst, lunch, overleg en inzage documenten

12.30 - 13.15 Management (lokaal 3D37)

Kennismaking, doel en programma visitatie

Edo Dijkman (opleidingsdirecteur), Henny Holleman (coördinator opleidingsorganisatie), Monique van Hal (coördinator opleidingsprogramma extern), Sabine François (coördinator opleidingsprogramma intern), Leon van der Maas (2^e jrs)

13.15 - 14.45 Docenten (lokaal 3D37)

Doelen van de opleiding, programma, toetsing, eindniveau, kwaliteit docenten

- Judith Roelofs
- Ton Groote Schaarsberg
- Jan Buwalda
- Manon de Kort
- Charles Krijnen
- Ellen den Hertog
- Mari van Barneveld

14.45 – 15.00 Inloop kwartier (lokaal 3D37) VoG, KeA en SpJ

15.00 – 16.00 Studenten (lokaal 3D37)

Programma, toetsing, kwaliteit docenten, studiebegeleiding

- Kim Geurts, kennismaker varken, 4^e jaars, MAS (verkort tr.), lid HAS Intensief?
- Nathalie Arts, Kennismaker Dier, 4^e jaars, VWO (verkort tr.), lid Animalia
- Eric Verschuure, lid opl.cie, melkvee, 2^e jaars, MAS
- Mirjam Thijs, Paard, 5^e jaars, MBO, studie+, voorzitter HAS Hippique
- Guido Dirven, vee, 3^e jaars, MAS
- Melanie Kaars, vee, 1^e jaars, faseoverleg, HAVO
- Stein Klaassen, geiten, 3^e jaars, HAVO

16.00 – 17.00 Alumni en werkveldvertegenwoordigers (lokaal 3D37)

Gehele programma, bereikt eindniveau

werkveldvertegenwoordigers	alumni
Suzanne Vonk, Vencomatic (intensief) HeE susanne.vonk@vencomaticgroup.com	Charlotte Pompe (Schippers) c.harlotus@gmail.com 06-22661262
Mark van Wichen, Tellusfocus (fokkerij-rund) RJu mark.vanwichen@tellusfocus.nl	Jolijn de Bruin (CRV) jolijn_de_bruin@hotmail.com 06-25358250
Paul Peeters, Raad van beheer (gezelschapsdieren) KdM P.Peeters@raadvanbeheer.NL	Ronald Claessens (Agrifirm) ronaldclaessens@live.nl 088-4881100 of 06-

	10255496
Frank de Reu, ABAB (hippisch) HaMo Frank.de.Reu@abab.nl	Martijn den Besten (WUR) martijn_db@hotmail.com 06-23329507
John Oostvogels, Rabobank de Zuidelijke baronie HeR J.Oostvogels@dzr.rabobank.nl	Annelore Teurlings (doorstuden?) annelore.teurlings@gmail.com 0611174562
Jan Rootaart of Ronald Paardekooper, Voergroep Zuid rpaardekooper@voergroepzuid.nl Beike	

17.00 – 17.15 **Afronding van de dag (3D37)**

Vrijdag 29 januari 2015

OCHTENDPROGRAMMA PRAKTIJKBEDRIJF HAS: ZANDSTEEG 3, HERWIJNEN

9.00 – 9.45 **Borging**
Toetsing en beoordeling, bereikte eindniveau
Ex.cie Arnold de Vries (vz), Pieter Vereecken, Leo Jansen
Opl.cie Rob Heijs, Josse Haarhuis (2^e jaars, Intensief, HAVO), Mik Wrekenhorst (VWO 4^e jrs)?

'show case': profileren van de opleiding

10.00 – 10.20 Praktijkonderwijs in de opleiding door Nikki Husaarts
10.20 – 11.00 Rondleiding praktijkbedrijf olv Judith Roelofs
11.15 – 12.00 Vierdejaars minor Sector, Passie, toekomst:
- Mark Verhulst, 4^e jaars, varkens, HAVO
- Corrie v Leerzem, 4^e jaars, varkens, HAVO
- Merijn Verwegen, 4^e jaars, varkens, HAVO

TERUG NAAR HAS: ONDERWIJSBOULEVARD 221, DEN BOSCH

12.30 – 14.30 **Lunch en inzage documenten, formulieren conclusies (lokaal 3D37)**

14.30 – 15.00 **Terugkoppeling bevindingen visitatiepanel (lokaal 3D37)**

Bijlage 3 Kwantitatieve gegevens

Tabel 0.1:

aantal ingestroomde studenten en percentage uitval DV van de afgelopen vijf jaar (peildatum 1 okt)

jaar		instroom totaal (aan- tal)	instroom havo (aantal)	instroom mbo (aantal)	instroom vwo (aantal)	uitval na 1 jaar (%) zonder propedeuse	uitval na 1 jaar (%) met propedeuse
2010-2011		123	84	24	15	20	2,4
2011-2012		99	72	15	12	26	3,0
2012-2013		121	78	31	12	19	4,1
2013-2014		105	63	23	19	26	0,95
2014-2015		92	67	17	8	16	1,0
2015-2016		117	85	20	12		

Tabel 0.2:

percentage studenten die de propedeuse en/of het diploma hebben behaald van de afgelopen vijf jaar (peildatum 1 okt)

jaar	propedeuse na 1 jaar	propedeuse na 2 jaar	propedeuse in to- taal	diploma in 4 jaar
2010-2011	51,2	25,2	76,4	52,8
2011-2012	42,4	25,3	67,7	
2012-2013	48,8	28,1	76,9	
2013-2014	38,1	30,4	68,5	
2014-2015	37,6			

Tabel 0.3:

aantal contacturen per blok en per jaar bij DV voor practica, instructiecollege, werkcollege en hoorcollege

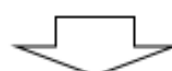
jaar	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Totaal
DV1	117	120	140	21	398
DV2	135	131	101	152	519
DV3	13	23	13	130	179
DV4	129	123	120	97	469

Tabel 0.4:
Student docent ratio van DV van de afgelopen vijf jaar

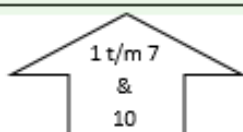
jaar	aantal studenten totaal	fte docenten	studenten/docenten
2010-2011	441	33,58	13,1
2011-2012	403	33,93	11,9
2012-2013	390	26,57	14,7
2013-2014	380	26,9	14,1
2014-2015	347	30,08	11,5
gemiddeld	392,2	30,21	13,1

Bijlage 4 Eindkwalificaties

Dublin Descriptoren				
kennis & inzicht	toepassen kennis & inzicht	oordeelsvorming	communicatie	leervaardigheden
I lagere cognitieve belasting - onthouden - begrijpen - toepassen		II hogere cognitieve belasting - analyseren - evalueren - creëren		- samenwerken - probleem oplossend vermogen - ICT geletterdheid - creativiteit - kritisch denken - communiceren - sociale en culturele vaardigheden
Aangepaste taxonomie van Bloom			21st century skills	

kennisgerelateerde eindkwalificaties DV	vaardigheden gerelateerde eindkwalificaties DV
1. Analyseren en optimaliseren van een dier- en veebedrijf in relatie tot de omgeving	1. Kritisch denken
2. De internationale sector overzien	2. Probleemoplossend vermogen
3. Het verzamelen van kennis om te acquireren en advies te geven	3. Creativiteit
4. Opstellen en uitvoeren van toegepast onderzoek	4. ICT geletterdheid
5. Opstellen van een ondernemingsplan	5. Sociale en culturele vaardigheden
6. Ontwikkelen en vermarkten van producten en/ of diensten	6. Communiceren, (interactief) informeren en adviseren van specifieke doelgroepen ICT geletterdheid
7. Vertalen en toepassen van regelgeving	7. Leiding geven aan projecten, processen en personen
8. Toepassen van een kwaliteitssystem	8. Samenwerken
	9. Systeemdenken

Landelijke eindkwalificaties DV
1. Analyseren en optimaliseren van een dier- en veebedrijf in relatie tot de omgeving
2. De internationale sector overzien
3. Acquireren en advies geven
4. Opstellen en uitvoeren van toegepast onderzoek
5. Opstellen van een ondernemingsplan
6. Ontwikkelen en vermarkten van producten en/ of diensten
7. Vertalen en toepassen van regelgeving
8. Interactief informeren van specifieke doelgroepen
9. Leiding geven aan projecten, processen en personen
10. Toepassen van een kwaliteitssystem
11. Maatschappelijk verantwoord ondernemen en zelfsturen

Bijlage 5 Programmaoverzicht

	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Jaar 1	DV1301 Houden van dieren: theorie 8 studiepunten	DV1314 Dier in Bedrijf: theorie 8 studiepunten	DV1320 Dier, sector en markt: vaardigheden 8 studiepunten	DV1307 Oriëntatiestage 12 studiepunten
	DV1302: Houden van dieren: vaardigheden 6 studiepunten	DV1310 Wiskunde 2 en Excel 3 studiepunten	DV1321 Dier, sector, markt: kennis 3 studiepunten	
		DV1315 Dier in bedrijf: scheikunde en project 3 studiepunten	DV1324 Dier, sector en markt: activiteiten 3 studiepunten	
	DV1380 + DV1313 Oriëntatie en coaching resp. 4 en 2 studiepunten			
Jaar 2	DV2351 Bedrijf en omgeving: theorie 8 studiepunten	DV2353 Dier en gezondheid: theorie 8 studiepunten	DV2305 Bedrijfsanalyse: theorie 8 studiepunten	DV2362 Beroep & Omgeving 11 studiepunten
	DV2352 Bedrijf en omgeving: basisvakken 6 studiepunten	DV2359 Dier en gezondheid: vaardigheden 6 studiepunten	DV2306 Bedrijfsanalyse: vaardigheden 6 studiepunten	DV2361 Onderzoeksoriëntatie 3 studiepunten
	DV2380 Lintactiviteiten Stagevoorbereiding en opleidingsactiviteiten 4 studiepunten			
Jaar 3	Binnen- en buitenlandstage DV3380 Meewerkstage 9 studiepunten DV3381 Periferiestage 1 18 studiepunten DV3382 Periferiestage 2 18 studiepunten			DV3309 Event of DV3310 IKP 8 studiepunten
				DV3340 Lintactiviteiten 1 studiepunt
				Keuzemodule 3 studiepunten
				Keuzemodule 3 studiepunten
Jaar 4	DV4305 Bedrijfsbegeleiding DH/VH 8 studiepunten	DV4310 Ondernemen VH of DV4312 Ondernemen DH 12 studiepunten	Beroepsopdracht 24 studiepunten	
	DV4340 Lintactiviteiten 1 studiepunt			
	Keuzemodule 3 studiepunten			
	Keuzemodule 3 studiepunten	Keuzemodule 3 studiepunten	Keuzemodule 3 studiepunten	Keuzemodule 3 studiepunten

Bijlage 6 Bestudeerde documenten

- Kritische reflectie
- Beroepsopdrachten
- Toetsen
- Stageverslagen
- Onderwijs- en examenreglement
- Evaluaties
- Overzicht (gast)docenten
- Rapport Instellingsaudit
- Dictaten en literatuur
- Notulen opleidingscommissie
- Notulen examencommissie
- Selectie van studiemateriaal, blokboeken en literatuur

Bestudeerde dossiers:

Stud.nr.	Event (DV3309)	IKP (DV3310)	Bedrijfsbegeleiding (DV4306)	Ondernemen VH (DV4310)	Ondernemen DH (DV4312)	Beroepsopdracht
870506541	X		X	X		X
880512544	X		X		X	X
900613541	X		X		X	X
901005542	X		X	X		X
910905543	X		Module Ondernemer en visie & module Ondernemer en plan (Topklas)			
911014544		X	X		X	X
911214541		X	X	X		X
920206542		X	X	X		X
920310541	X		X		X	X
930212541		X	X	X		X
930831543	X		X		X	X
931007541	X		X		X	X
940503541		X	X	X		X
940528541	X		Pilot specialist Dier			X
940922541		X				X

Bijlage 7 Onafhankelijkheidsverklaringen

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring

voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende verklaart hierbij het volgende:

Ik ben verzocht op te treden als lid van de visitatiecommissie van de opleiding B Dier- en Veehouderij van HAS Hogeschool. Ik ben bereid en in staat deze rol te vervullen op een wijze die overeenkomt met de NVAO Gedragscode voor Panelleden.

Tevens verklaar ik hierbij

- geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker/docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben;
- strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan mij bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken;
- op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Aldus opgemaakt,

Handtekening:

Naam: A van den Pol-van Dassel

Datum: 20 januari 2015

Plaats: Den Bosch

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring

voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende verklaart hierbij het volgende:

Ik ben verzocht op te treden als lid van de visitatiecommissie van de opleiding B Dier- en Veehouderij van HAS Hogeschool. Ik ben bereid en in staat deze rol te vervullen op een wijze die overeenkomt met de NVAO Gedragscode voor Panelleden.

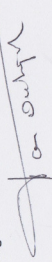
Tevens verklaar ik hierbij

- geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker/docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben;
- strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan mij bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken;
- op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Aldus opgemaakt,

Den Bosch

Handtekening:

Naam: Jacques van Oort

Datum: 28/1/2016

Plaats: Den Bosch HL

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring

voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende verklaart hierbij het volgende:

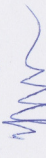
Ik ben verzocht op te treden als lid van de visitatiecommissie van de opleiding B Dier- en Veehouderij van HAS Hogeschool. Ik ben bereid en in staat deze rol te vervullen op een wijze die overeenkomt met de NVAO Gedragscode voor Panelleden.

Tevens verklaar ik hierbij

- geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker/docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben;
- strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan mij bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken;
- op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Aldus opgemaakt,

Handtekening:

Naam:

Jilvan Fabrele

Datum:

28 januari 2016

Plaats:

's Hertogenbosch

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring

voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende verklaart hierbij het volgende:

Ik ben verzocht op te treden als lid van de visitatiecommissie van de opleiding B Dier- en Veehouderij van HAS Hogeschool. Ik ben bereid en in staat deze rol te vervullen op een wijze die overeenkomt met de NVAO Gedragscode voor Panelleden.

Tevens verklaar ik hierbij

- geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker/docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben;
- strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan mij bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken;
- op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Aldus opgemaakt,

Handtekening:

Naam:

K.S. Visser

Datum:

23-01-2016

Plaats:

's Hertogenbosch

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring

voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende verklaart hierbij het volgende:

Ik ben verzocht op te treden als lid van de visitatiecommissie van de opleiding B Dier- en Veehouderij van HAS Hogeschool. Ik ben bereid en in staat deze rol te vervullen op een wijze die overeenkomt met de NVAO Gedragscode voor Panelleden.

Tevens verklaar ik hierbij

- geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker/docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben;
- strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan mij bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken;
- op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Aldus opgemaakt,

Handtekening:

Naam:

H. Filippen

Datum:

28-1-2016

Plaats:

Den Bosch.

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring

voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende verklaart hierbij het volgende:

schurim

Ik ben verzocht op te treden als lid van de visitatiecommissie van de opleiding B Dier- en Veehouderij van HAS Hogeschool. Ik ben bereid en in staat deze rol te vervullen op een wijze die overeenkomt met de NVAO Gedragscode voor Panelleden.

Tevens verklaar ik hierbij

- geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker/docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben;
- strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan mij bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken;
- op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Aldus opgemaakt,

Handtekening:

Naam:

T. Buijning

Datum:

28-1-2016

Plaats:

Den Bosch